

Załącznik nr 1 do protokołu przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie (...)/przesłuchania w charakterze świadka:

POUCZENIE
o podstawowych uprawnieniach i obowiązkach pokrzywdzonego

I. Podstawowe prawa pokrzywdzonego:

Informacje ogólne

1. Pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo (art. 49 § 1 kpk).
2. Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 2 i 3 kpk).
3. Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba nieporadna, w szczególności ze względu na wiek lub stan zdrowia, jego prawa może wykonywać osoba pod której pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 3 kpk).
4. W razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać najbliższe osoby, a w wypadku ich braku lub nieujawnienia - prokurator działając z urzędu (art. 52 § 1 kpk).
5. Za pokrzywdzonego, który nie jest osobą fizyczną, czynności procesowych dokonuje organ uprawniony do działania w jego imieniu (art. 51 § 1 kpk).
6. Pokrzywdzony może w toku postępowania karnego ustanowić pełnomocnika (art. 87 § 1 kpk). Jeżeli pokrzywdzony wykaże, że warunki materialne nie pozwalają mu na poniesienie kosztów związanych z pełnomocnictwem bez uszczerbku dla siebie i rodziny, może złożyć do prokuratora (w postępowaniu przygotowawczym) lub do sądu (w postępowaniu sądowym) wniosek o wyznaczenie mu pełnomocnika z urzędu (art. 87 § 1 i 88 kpk).
7. Jeżeli pokrzywdzony nie ukończył 15 lat, czynności z jego udziałem powinny być, w miarę możliwości, przeprowadzone w obecności przedstawiciela ustawowego lub faktycznego opiekuna, chyba że dobro postępowania stoi temu na przeszkodzie (art. 171 § 3 kpk).
8. Pokrzywdzony może złożyć wniosek o wyłączenie sędziego, prokuratora jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie (art. 42 § 1 i 47 § 1 kpk).
9. Pokrzywdzonemu, który wskutek przestępstwa doznał obrażeń ciała lub rozstroju zdrowia określonych w art. 156 § 1 lub 157 § 1 kk i nie uzyskał odszkodowania od sprawcy lub z innych źródeł służy prawo domagania się kompensaty na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw (Dz. U. Nr 169, poz. 1415 z późn. zm.). Wniosek w tej sprawie składa się w terminie 2 lat od popełnienia przestępstwa do sądu rejonowego miejsca zamieszkania pokrzywdzonego.

Uprawnienia pokrzywdzonego w toku postępowania przygotowawczego

1. Pokrzywdzony w postępowaniu przygotowawczym jest stroną uprawnioną do działania we własnym imieniu i zgodnie z własnym interesem (art. 299 § 1 kpk).
2. Każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję (art. 304 § 1 kpk). Jeżeli osoba lub instytucja, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie nie zostanie w ciągu 6 tygodni powiadomiona o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, może wnieść zażalenie do prokuratora nadrzędnego albo do prokuratora powołanego do nadzoru nad organem, któremu złożono zawiadomienie (art. 306 § 3 kpk, art. 325a kpk).
3. Pokrzywdzony może składać wnioski o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia (art. 315 § 1 kpk, art. 325a kpk).
4. W razie złożenia przez pokrzywdzonego wniosku o ściganie niektórych sprawców, obowiązek ścigania obejmuje również inne osoby, których czyny pozostają w ścisłym związku z czynem osoby wskazanej we wniosku. Przepis ten nie dotyczy najbliższych osoby składającej wniosek (12 § 2 kpk). Wniosek może być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, a w postępowaniu sądowym za zgodą sądu - do rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej; nie dotyczy to przestępstwa określonego w art. 197 kk (art. 12 § 3 kpk).

5. W sprawach o przestępstwa określone w rozdziale XXV i XXVI Kodeksu karnego (przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przeciwko rodzinie i opiece) pokrzywdzonego, który w chwili czynu nie ukończył 15 lat, powinno się przesłuchiwać w charakterze świadka tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania lub zażąda tego podejrzany, który nie miał obroncy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego (art. 185a § 1 kpk).
6. Jeżeli zachodzi uzasadniona obawa użycia przemocy lub groźby bezprawnej wobec pokrzywdzonego występującego w charakterze świadka lub wobec jego najbliższej osoby w związku z postępowaniem, może on zastrzec dane dotyczące miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości sądu lub prokuratora. W takim wypadku pisma procesowe doręcza się wówczas do instytucji, w której pokrzywdzony jest zatrudniony lub na inny wskazany przez niego adres (art. 191 § 3 kpk).
7. Przesłuchanie pokrzywdzonego w charakterze świadka może nastąpić przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość (art. 177 § 1a kpk).
8. Pokrzywdzonego, który nie może się stawić na wezwanie z powodu choroby, kalectwa lub innej nie dającej się pokonać przeszkody, można przesłuchać w miejscu jego pobytu (art. 177 § 2 kpk).
9. W razie okazania innej osoby pokrzywdzonemu, może on domagać się, aby czynność tę przeprowadzono w sposób wyłączający możliwość jego rozpoznania przez osobę rozpoznawaną (art. 173 § 2 kpk).
10. Jeżeli czynności śledztwa lub dochodzenia nie będzie można powtórzyć na rozprawie, pokrzywdzony i jego przedstawiciel ustawowy, mogą być dopuszczeni do tej czynności, chyba że w razie zwłoki, zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu. Prokurator może także dopuścić pokrzywdzonego do udziału w innych czynnościach śledztwa lub dochodzenia (art. 316 § 1, art. 317 kpk, art. 325a kpk).
11. Organ prowadzący postępowanie przygotowawcze ma obowiązek doręczenia pokrzywdzonemu odpisu postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłych albo instytucji naukowej lub specjalistycznej oraz zezwala na wzięcie udziału w przesłuchaniu biegłego i zapoznaniu się z opinią (art. 318 kpk).
12. Pokrzywdzony w toku śledztwa lub dochodzenia może zwrócić się do sądu z żądaniem przesłuchania świadka, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie można go przesłuchać na rozprawie (art. 316 § 3 kpk).
13. Pokrzywdzony może żądać odpisu protokołu czynności, w której uczestniczył lub miał prawo uczestniczyć, jak również dokumentu pochodzącego od niego lub sporządzonego z jego udziałem. Na jego wniosek odpłatnie wydaje mu się kserokopię dokumentów z akt sprawy, a za zgodą prowadzącego postępowanie przygotowawcze może on otrzymać odpłatnie uwierzytelnione odpisy lub kserokopie (art. 156 § 2 i 5 kpk i art. 157 § 3 kpk).
14. Pokrzywdzony ma prawo otrzymać na swój koszt po jednej kopii zapisu dźwiękowego lub obrazu utrwalonej w ten sposób czynności procesowej (art. 147 § 4 kpk).
15. Pokrzywdzony, za zgodą prowadzącego postępowanie, może w toku tego postępowania przeglądać akta i sporządzać z nich odpisy, a także złożyć zażalenie na odmowę udostępnienia akt (art. 156 § 1 i 5 kpk, art. 159 kpk).
16. Pokrzywdzonemu przysługuje także prawo do wniesienia zażalenia na czynności inne niż postanowienia i zarządzenia, naruszające jego prawa (art. 302 § 2 kpk).
17. Pokrzywdzony może złożyć wniosek lub wyrazić zgodę na złożony przez podejrzanego wniosek o skierowanie sprawy przez prokuratora do instytucji lub osoby godnej zaufania w celu przeprowadzenia postępowania mediacyjnego między nim a podejrzanym (art. 23a kpk).
18. Pokrzywdzony może wnieść do sądu akt oskarżenia o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego w razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania przygotowawczego. Akt oskarżenia powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata lub radcę prawnego (art. 55 § 1 i 2 kpk).
19. W razie umorzenia lub zawieszenia postępowania przygotowawczego, w którym zgłoszone było powództwo cywilne, pokrzywdzony, w terminie 30 dni od daty doręczenia postanowienia, może żądać przekazania sprawy sądowi właściwemu do rozpoznawania spraw cywilnych (art. 69 § 4 kpk).
20. W razie uchylecia lub zmiany tymczasowego aresztowania wobec podejrzanego na inny środek zapobiegawczy, prokurator powiadamia o tym niezwłocznie pokrzywdzonego, chyba że pokrzywdzony oświadczy, iż z takiego uprawnienia rezygnuje, o czym winien być wcześniej pouczony (art. 253 § 3 kpk).

Upewnienia pokrzywdzonego w toku postępowania sądowego

1. W postępowaniu sądowym pokrzywdzony jest stroną jeżeli występuje w charakterze oskarżyciela posiłkowego lub prywatnego albo powoda cywilnego.
2. Pokrzywdzony po wniesieniu aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego, może aż do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego złożyć oświadczenie, że chce działać w charakterze

oskarżyciela posiłkowego (art. 53 i 54 kpk) lub powoda cywilnego (art. 62 kpk). Jeżeli pokrzywdzony wystąpił z powództwem cywilnym w toku postępowania przygotowawczego, może żądać również jego zabezpieczenia. Na postanowienie co do zabezpieczenia roszczenia przysługuje zażalenie do sądu (art. 69 § 2 i 3 kpk).

3. Pokrzywdzony, jeżeli działa w charakterze strony, ma prawo składać wnioski dowodowe, zadawać pytania przesłuchiwanym osobom oraz złożyć apelację od wyroku. Jeżeli wyrok został wydany przez sąd okręgowy, a pokrzywdzony nie ustanowił pełnomocnika, apelacja powinna być sporządzona i podpisana przez adwokata (art. 446 § 1 kpk).
4. Pokrzywdzony ma prawo wziąć udział w posiedzeniach sądu przed rozprawą w kwestii warunkowego umorzenia postępowania (art. 341 § 1 kpk), skazania oskarżonego bez rozprawy (art. 343 § 5 kpk) oraz umorzenia postępowania z powodu niepoczytalności oskarżonego i zastosowania środków zabezpieczających (art. 354 pkt 2 kpk), a także brać udział w rozprawie (art. 384 § 2 i 3 kpk).
5. Pokrzywdzony ma prawo sprzeciwić się wnioskowi oskarżonego o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzania postępowania dowodowego (art. 387 § 2 kpk).
6. Pokrzywdzony ma prawo zwrócić się do sądu, aż do zakończenia pierwszego przesłuchania na rozprawie głównej (art. 49a kpk), z wnioskiem o orzeczenie w wyroku skazującym obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody w całości albo części lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 46 § 1 kk).
7. Pokrzywdzony może złożyć wniosek o podjęcie postępowania warunkowo umorzonego (art. 549 kpk). Przysługuje mu również prawo uczestniczenia w posiedzeniu sądu w przedmiocie podjęcia postępowania warunkowo umorzonego niezależnie od tego, kto złożył wniosek w tym przedmiocie (art. 550 § 2 kpk).
8. Pokrzywdzony, jeżeli działa w charakterze strony, ma prawo wniesienia kasacji do Sądu Najwyższego (art. 525 § 1 kpk) oraz złożenia wniosku o wznowienie postępowania (art. 542 § 1 kpk). Kasacja i wniosek o wznowienie postępowania powinny być sporządzone i podpisane przez adwokata lub radcę prawnego (art. 526 § 2 i 545 § 2 kpk).

Uprawnienia pokrzywdzonego w toku postępowania wykonawczego

1. Pokrzywdzony ma prawo, po skierowaniu przez sąd orzeczenia do wykonania, złożyć wniosek o informowanie go o opuszczeniu zakładu karnego przez skazanego. W razie skorzystania z tego uprawnienia, odpowiednio, sędzia penitencjarny lub dyrektor zakładu karnego niezwłocznie zawiadamia pokrzywdzonego o zwolnieniu skazanego z zakładu karnego po odbyciu kary, o ucieczce skazanego z zakładu karnego, a także o wydaniu decyzji o udzieleniu skazanemu: przepustki, czasowego zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego bez dozoru lub bez konwoju funkcjonariusza Służby Więziennej albo asysty innej osoby godnej zaufania, przerwy w wykonaniu kary i warunkowego zwolnienia (art. 168a § 1 i 2 kk).
2. W razie określenia sposobu podania wyroku do publicznej wiadomości przez sąd w postępowaniu wykonawczym, pokrzywdzony ma prawo wniesienia zażalenia na postanowienie w tym przedmiocie (art. 197 § 1 kk).
3. Pokrzywdzonemu i jego rodzinie może zostać udzielona pomoc z Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej (art. 43 § 4 kk).

II. Podstawowe obowiązki pokrzywdzonego:

1. Pokrzywdzony ma obowiązek stawić się na każde wezwanie organu prowadzącego postępowanie (art. 177 kpk). Na pokrzywdzonego, który bez usprawiedliwienia nie stawił się na wezwanie organu prowadzącego postępowanie albo bez zezwolenia tego organu wydalili się z miejsca czynności przed jej zakończeniem, można nałożyć karę pieniężną w wysokości do 10.000 złotych, a ponadto zarządzić jego zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie (art. 285 § 1 i 2 kpk).
2. W celu ograniczenia kręgu osób podejrzanych lub ustalenia wartości dowodowej ujawnionych śladów, można pobrać od pokrzywdzonego odciski daktyloskopijne, włosy, ślinę, próby pisma, zapach, wykonać fotografię osoby lub dokonać utrwalenia głosu. Za zgodą pokrzywdzonego biegły może również zastosować środki techniczne mające na celu kontrolę nieświadomych reakcji organizmu tej osoby (art. 192a kpk).
3. Jeżeli karalność czynu zależy od stanu zdrowia pokrzywdzonego, nie może on sprzeciwić się oględzinom i badaniom nie połączonym z zabiegiem chirurgicznym lub obserwacją w zakładzie leczniczym (art. 192 § 1 i 3 kpk). W przypadku zaistnienia wątpliwości co do stanu psychicznego pokrzywdzonego jego stanu rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania przez niego spostrzeżeń, sąd lub prokurator może zarządzić jego przesłuchanie z udziałem biegłego lekarza lub biegłego psychologa (art. 192 § 2 kpk).

4. Jeżeli pokrzywdzony, nie podając nowego adresu, zmienia miejsca zamieszkania lub nie przebywa pod wskazanym przez siebie adresem, pisma wysyłane pod tym adresem uważa się za doręczone (art. 139 § 1 kpk).